

การสังเคราะห์งานวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา Research Synthesis Based on Contemplative Education

ธนพงษ์ ไกรทต* อรรถชัย ดวงใหญ่** วาริส ยีชัน*** สุกัสตรา ลามะ****

ณรงค์ศักดิ์ ครอบคอบ***** และ อีระยุทธ รัชชะ*****

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, **, ***, ****, *****, *****

Thanapong Kaitat* Attachai Duangyai** Waris Yeesan*** Supassara Lama****

Narongsak Rorbkorb***** and Teerayout Rascha*****

Faculty of Education, Prince of Songkhla University*, **, ***, ****, *****, *****

Corresponding author Email: thanapongkaitat@gmail.com

(Received October 30, 2024; Revised: November 21, 2024; Accepted: November 28, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) ระดับการศึกษา 4) สายการเรียน และ 5) ด้านคุณลักษณะการเรียนรู้ ตัวอย่าง คือ งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา จำนวน 25 เล่ม โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเคราะห์งานวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่นิยมใช้มากที่สุด คือ ขั้นที่ 3 การคิดอย่างเป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 92 2) วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คิดเป็นร้อยละ 40 3) ระดับการศึกษาที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 60 4) สายการเรียนที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ สายสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 60 และ 5) คุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ ด้านพุทธิพิสัย คิดเป็นร้อยละ 68

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย, ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้, จิตตปัญญาศึกษา

Abstract

The research aims to synthesize studies pertaining to contemplative education. The synthesis emphasizes five principal aspects: 1) Stages of the learning process, 2) Methods of sampling, 3) Levels of education, 4) Areas of study, and 5) Characteristics of learning. The sample comprises 25 research studies pertaining to contemplative education teaching models, chosen via purposive sampling. The research design employs a meta-synthesis, utilizing the research synthesis form as the primary analytical tool.

The results are presented as follows: the contemplative learning process comprised seven stages, with Stage 3, "systematic thinking," being the most utilized, representing 92% of occurrences. Purposive sampling was the most commonly used sampling method, accounting for 40% of cases. The predominant educational level examined was undergraduate, comprising 60% of the studies. 4) Social sciences

represented the most extensively researched field of study, comprising 60%; and 5) the cognitive domain was identified as the most examined learning characteristic, accounting for 68%.

Keywords: Research Synthesis, Learning Management Processes, Contemplative Education

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางภายใน เช่น การตระหนักรู้ การสำรวจภายในตนเอง ที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และมุมมองต่อสรรพชีวิตของโลก ผ่านการเรียนรู้จากการรับประสบการณ์ตรง โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ให้คุณค่าทางจิตใจในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจ อย่างใคร่ครวญ การรับฟังอย่างตั้งใจ และเปิดใจเพื่อเข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป้าหมายการจัดการเรียนรู้คือการเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างลึกซึ้งทางความคิดและการมีจิตสำนึกใหม่ ส่งผลให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและโลกเพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีสติ มีปัญญา และมีความเมตตาต่อทุกสรรพสิ่ง เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่เกื้อกูลกันและกัน ในสังคม (ปราณี อ่อนศรี, 2557) ซึ่งในยุคปัจจุบัน เด็กและเยาวชนกำลังเผชิญกับปัญหาที่หลากหลายมิติ ทั้งในด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิต โดยเป็นผลมาจากโลกที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนขาดการตระหนักรู้ในตนเอง ในด้านการจัดการอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และมุมมองที่เปิดกว้าง คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาในด้านที่เด็กและเยาวชนยังขาดไปจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสังเคราะห์การเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาขึ้นมา

จิตตปัญญาศึกษามีกระแสมเริ่มต้นใช้อย่างเป็นทางการที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) โดยก่อตั้งขึ้นโดย เซอเกียม ตรุงปะ-รินโปเซ ซึ่งมีพื้นฐานจากพุทธศาสนานิกายวัชรยาน แนวทางการจัดการเรียนรู้เน้นไปที่การสืบค้นภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และการรับฟังด้วยใจอย่างเปิดกว้าง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ถึงตัวตนของตนเอง การหยั่งรู้ถึงความเป็นมนุษย์ และการยอมรับในความหลากหลาย (ชลลดา ทองทวี และคณะ, 2551) และในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2548 ได้มีกลุ่มจิตวิวัฒน์เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่สนใจในการ ขับเคลื่อนสังคมสู่จิตสำนึกใหม่ (New Consciousness) โดยมุ่งเน้นในการสนับสนุนผู้ที่สนใจและมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงจิตตปัญญา ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 ได้เกิดเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education Network) และมีการก่อตั้งศูนย์จิตตปัญญาศึกษาขึ้นที่มหาวิทยาลัยมหิดล เป้าหมายเพื่อ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงจิตตปัญญา (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, 2551)

แนวคิดปรัชญาพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญา สามารถแบ่งได้ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยแต่ละคนมีทั้งความจริง ความดี และความงามในตัวเอง กระบวนการเรียนรู้ จึงไม่ใช่การเพียงแค่ "สอน" แบบดั้งเดิม แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขเพื่อส่งเสริมให้ศักยภาพภายในของผู้เรียนได้พัฒนาและเติบโต จากระบบภายในตนเอง 2) กระบวนทัศน์แบบองค์รวม (Holistic Paradigm) เป็นทัศนะที่มองว่าสรรพสิ่ง สรรพชีวิตทั้งหลาย ล้วนเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว ทำให้มนุษย์ไม่มีส่วนที่แยกจากธรรมชาติและสังคม การจัดการเรียนรู้แบบนี้ จึงจำเป็นต้อง มองว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของทุกสรรพสิ่ง และเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาตนเองกับการเปลี่ยนแปลงโลกอย่าง สอดคล้องกัน (ประเวศ วะสี, 2554) เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาเกิดผลลัพธ์ที่แท้จริง กระบวนการ จัดการเรียนรู้ควรตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ที่ตระหนักถึงศักยภาพภายในของผู้เรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ตรง การพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกเพื่อสังคม รวมถึงการเรียนรู้แบบมีสติและการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากภายในไปสู่ภายนอกอย่างลึกซึ้ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาศึกษาไม่ได้มีรูปแบบ ขั้นตอน ในการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน แต่มีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบและขั้นตอนที่หลากหลายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดปรัชญาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อนำข้อค้นพบไปพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา ประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ

- 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) ระดับการศึกษา 4) สายการเรียน และ 5) คุณลักษณะการเรียนรู้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ตัวอย่าง

ตัวอย่าง คือ งานวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา จำนวน 25 เล่ม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ถึงปี พ.ศ. 2567 โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ มีการระบุขั้นตอน กระบวนการ กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาศึกษาอย่างชัดเจน

3.2 เครื่องมือการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเคราะห์งานวิจัย มีลักษณะเป็นแบบตรวจเช็ครายการประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) ระดับการศึกษา 4) สายการเรียน และ 5) คุณลักษณะการเรียนรู้

3.2.2 ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ มีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ด้านวิจัยและประเมิน 1 ท่าน ด้านการสอน 2 ท่าน จะประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเคราะห์งานวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา 5 ประเด็น ซึ่งแต่ละประเด็นมีค่า IOC อยู่ในช่วงระหว่าง 0.67 - 1.00

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 คณะผู้วิจัยกำหนดกรอบในการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา

3.3.2 คณะผู้วิจัยสืบค้นงานวิจัยผ่านฐานข้อมูลตามอินเทอร์เน็ต เช่น Thaijo, Thailis, Google Scholar และจากการอ้างอิงบรรณานุกรมตามหนังสือ บทความ และงานวิจัย โดยกำหนดว่า ต้องเป็นงานวิจัยที่ต้องมีการระบุขั้นตอน กระบวนการ กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาศึกษาอย่างชัดเจน โดยรวบรวมงานวิจัยทั้งหมด 41 เล่ม และคัดเลือกงานวิจัยที่ตรงตามเกณฑ์ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนด จำนวน 25 เล่ม

3.3.3 ทำการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา โดยมีประเด็น คือ

- 1) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) ระดับการศึกษา 4) สายการเรียน และ 5) คุณลักษณะการเรียนรู้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ตามประเด็นการสังเคราะห์ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปรัชญาศึกษา คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการสังเคราะห์ ดังตารางที่ 1-5 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ และร้อยละของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา
จำแนกตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	จำนวนเล่มวิจัย	ร้อยละ
1. ขั้นการสงบนิ่ง	20	80
2. ขั้นการชวนคิดสู่ปฏิบัติ	16	64
3. ขั้นการคิดอย่างเป็นระบบ	23	92
4. ขั้นการลงมือปฏิบัติจริง	21	84
5. ขั้นการแลกเปลี่ยนและรับฟัง	21	84
6. ขั้นการนำเสนอหลังกิจกรรม	15	60
7. ขั้นการย้อนคิด	22	88

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 25 เล่ม เกี่ยวกับ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่นิยมใช้มากที่สุด คือ ขั้นที่ 3 การคิดอย่างเป็นระบบ จำนวน 23 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 92 รองลงมา คือ ขั้นที่ 7 การย้อนคิด จำนวน 22 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 88 ส่วนขั้นตอนที่นิยมน้อยที่สุด คือ ขั้นที่ 6 การนำเสนอหลังกิจกรรม จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 60

ตารางที่ 2 แสดงความถี่ และร้อยละของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา
จำแนกตามวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนเล่มวิจัย	ร้อยละ
1. การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)	10	40
2. การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)	5	20
3. การสุ่มแบบยกลกลุ่ม (Cluster Random Sampling)	4	16
4. การสุ่มแบบหลายขั้น (Multi-Stage Random Sampling)	4	16
5. การจับคู่ (Match Paired)	2	8
รวม	25	100

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 25 เล่ม เกี่ยวกับวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญา ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 5 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนวิธีที่นิยมน้อยที่สุด คือ การจับคู่ (Match Paired) จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 3 แสดงความถี่ และร้อยละของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนเล่มวิจัย	ร้อยละ
1. ปฐมวัย	2	8
2. ประถมศึกษา	2	8
3. มัธยมศึกษา	4	16

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ระดับการศึกษา	จำนวนเล่มวิจัย	ร้อยละ
4. ปริญญาตรี	15	60
5. ปริญญาโท	1	4
6. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	1	4
รวม	25	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 25 เล่ม เกี่ยวกับระดับการศึกษาของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญา ที่นิยมนศึกษามากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 16 ส่วนที่นิยมนศึกษาน้อยที่สุด คือ ระดับปริญญาโทและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 4 แสดงความถี่ และร้อยละของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา จำแนกตามสายการเรียน

สายการเรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. วิทยาศาสตร์	6	24
2. สังคมศาสตร์	15	60
3. ภาษาศาสตร์	4	16
รวม	25	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 25 เล่ม เกี่ยวกับสายการเรียนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญา ที่นิยมนศึกษามากที่สุด คือ สังคมศาสตร์ จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ วิทยาศาสตร์ จำนวน 6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนที่นิยมนศึกษาน้อยที่สุด คือ ภาษาศาสตร์ จำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 16

ตารางที่ 5 แสดงความถี่ และร้อยละของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา จำแนกตามคุณลักษณะการเรียนรู้

คุณลักษณะการเรียนรู้	จำนวนเล่มวิจัย	ร้อยละ
1. ด้านพุทธิพิสัย	17	68
2. ด้านจิตพิสัย	16	64
3. ด้านทักษะพิสัย	5	20

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการสังเคราะห์งานวิจัยจำนวน 25 เล่ม เกี่ยวกับคุณลักษณะการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาที่นิยมนศึกษามากที่สุด คือ ด้านพุทธิพิสัย จำนวน 17 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 68 รองลงมา คือ ด้านจิตพิสัย จำนวน 16 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 64 ส่วนที่นิยมนศึกษาน้อยที่สุด คือ ด้านทักษะพิสัย จำนวน 5 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 20

5. สรุปและอภิปรายผล

5.1 ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การสงบนิ่ง 2) การชวนคิดสู่ปฏิบัติ 3) การคิดอย่างเป็นระบบ 4) การลงมือปฏิบัติจริง 5) การแลกเปลี่ยนและรับฟัง 6) การนำเสนอหลังกิจกรรม และ 7) การย้อนคิด พบว่า ขั้นตอนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา คือ ขั้นที่ 3 การคิดอย่างเป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 92 ซึ่งสอดคล้องกับ สุมนา โสถิผลนันต์ (2560) กล่าวว่า การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) คือ การปรับวิธีคิด หรือเพิ่มวิธีคิด หรือใช้วิธีคิดหลาย ๆ แบบในเวลาเดียวกัน แต่ต้องมีวิธีเลือกวิธีคิดหลักในแต่ละสถานการณ์มีหลักเกณฑ์และเหตุผล โดยใช้ข้อมูลหลากหลายให้สัมพันธ์กัน มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยตระหนักถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์และมีหน้าที่เชื่อมต่อกันอยู่อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ ศรีญา จุฬาริ และจันทร์ทิรา เจริญชัย. (2561) ได้อธิบายเสริมว่าการคิดอย่างเป็นระบบ หมายถึง การใช้ความสามารถทางสมองของบุคคลที่กระทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้รับมาและนำไปปรับพฤติกรรมเพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งถือเป็นกระบวนการคิดขั้นสูง ช่วยในการแก้ปัญหาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นมุมมองแบบวงจรไม่ใช่เส้นตรง มองภาพรวมและเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ จึงสรุปได้ว่าขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดปัญญาศึกษา การคิดอย่างเป็นระบบมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้เรียน เพราะสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ผู้เรียนได้ใช้ตรรกะในการคิดวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาในมิติที่กว้างขึ้น และเป็นขั้นตอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมดุลทั้งทางความคิดและจิตใจ พร้อมทั้งเข้าใจความเชื่อมโยงในระบบที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งได้อย่างลึกซึ้ง

5.2 ผลการสังเคราะห์วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คิดเป็นร้อยละ 40 ทั้งนี้เนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทำให้ผลการวิจัยมีความตรงและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยให้การเก็บข้อมูลสามารถสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มตัวอย่างชัดเจนมากขึ้น สอดคล้องกับ Kassiani (2022) ที่กล่าวว่า การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง หรือ Purposive Sampling เหมาะสำหรับการศึกษาที่ต้องการข้อมูลจากกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อตอบโจทย์การวิจัยที่ต้องการข้อมูลเชิงลึกจากตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะ Creswell (2018) อธิบายว่าการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบในกลุ่มเฉพาะ ช่วยให้การวิเคราะห์เชิงปริมาณในกลุ่มตัวอย่างเฉพาะมีประสิทธิภาพ เช่น การศึกษาความแตกต่างของผลลัพธ์ในกลุ่มที่มีคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงเทียบกับกลุ่มอื่น

5.3 ผลการสังเคราะห์ระดับขั้นการศึกษา พบว่า ระดับขั้นการศึกษาที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 60 ทั้งนี้เนื่องจากระดับขั้นการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นกลุ่มนักศึกษาที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการกำหนดเส้นทางในการประกอบอาชีพ นักศึกษาในระดับปริญญาตรีต้องเผชิญกับแรงกดดันในหลายด้าน เช่น ด้านการเรียน ด้านครอบครัว ด้านสังคม จึงมีผู้สนใจศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาความคิดตามแนวคิดปัญญาศึกษามีความสำคัญ เมื่อมีกรอบความคิดเติบโตจะทำให้เกิดแรงงูใจในการเรียน ก้าวข้ามข้อจำกัดในชีวิตได้ สอดคล้องกับ Liu, Fathi, Allahveysi and Kamran (2023) อธิบายว่า ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับกรอบความคิดเป็นลักษณะทางความคิดมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งที่ทำให้สามารถเผชิญกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นและจัดการกับความท้าทายในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sookawong (2023) ที่กล่าวว่า นักศึกษาที่มีกรอบความคิดเติบโตสามารถทำให้พวกเขาก้าวข้ามข้อจำกัดและมุ่งสู่ความสำเร็จในอนาคต ทั้งนี้นักศึกษาระดับปริญญาตรีจึงเป็นกลุ่มที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำแนวคิดจิตปัญญาศึกษาไปใช้เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการคิด

5.4 สายการเรียนรู้ที่นิยมศึกษามากที่สุด คือ สังคมศาสตร์ จำนวน 15 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 60 ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนสายสังคมศาสตร์เน้นการพัฒนามนุษย์ในด้านความเข้าใจตนเอง สังคม และโลกภายนอกอย่างรอบด้าน ตามแนว

จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สมสิทธิ์ อัสตรนีย์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาสังคมและชุมชนตามแนวคิดจิตตปัญญาในมิติของการใช้ชีวิตบนฐานนิเวศวัฒนธรรม โดยเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณค่าและความหมายจากภายในของบุคคลและชุมชน การสร้างเครือข่ายเชิงไว้วางใจ การฟื้นฟูชีวิตชุมชน และการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นเครื่องยืนยันว่าความสำเร็จตามแนวคิดจิตตปัญญาไม่ได้วัดจากตัวเลขเชิงเศรษฐกิจ แต่วัดจากคุณภาพของความสัมพันธ์และความยั่งยืนในบริบทที่บุคคลและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา อ่อนธานี (2562) ที่ว่าการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเสริมสร้างให้นักศึกษามีความสามารถและความพยายามที่จะต่อสู้กับอุปสรรคและความยากลำบากอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ พร้อมทั้งปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้กระบวนการทัศน์แบบองค์รวม (Holistic Paradigm) ซึ่งมองโลกและชีวิตในแง่ของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและผสานกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่ง ทำให้เกิดการยอมรับและเคารพในความหลากหลายที่มีอยู่ในสังคม

5.5 คุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่นิยมมากที่สุด คือ ด้านพุทธิพิสัย จำนวน 17 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 68 ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยเป็นการพัฒนาผู้เรียนทางด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์เป็นหลัก โดยสอดคล้องกับขั้นการคิดอย่างเป็นระบบ และขั้นการย้อนคิดของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาของ Škopalj and Eva (2018) ศึกษาผลกระทบของการฝึกสติที่ออกแบบเฉพาะต่อการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ โดยเน้นกลไกของการทำงานของสมองด้านบริหาร (Executive Function) พบว่าการฝึกสติ (Mindfulness) มีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจในนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรินทร์ รุจิรานุกูล และคณะ (2561) ระบุว่า การพัฒนาด้านพุทธิพิสัยช่วยส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์ญาณของผู้เรียน ทำให้สามารถใช้ความรู้ที่ได้มาในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความสำคัญกับด้านนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบที่เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงจิตตปัญญา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

6.1.1 จากผลการวิจัยพบว่าขั้นการคิดอย่างเป็นระบบ และขั้นการย้อนคิด เป็นสองขั้นที่มีความสำคัญเนื่องจากการคิดอย่างเป็นระบบ และขั้นการย้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ตรรกะในการคิดวิเคราะห์และทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ครูผู้สอน หรือ หน่วยงานที่ต้องการนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ ควรยึดสองขั้นนี้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

6.1.2 จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ได้นำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษาไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างระดับปริญญาตรี ครูผู้สอนอาจนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาไปบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาเกิดการตระหนักรู้จากภายในตนเองและผู้อื่น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 จากการผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบการเรียนรู้อตามแนวจิตตปัญญาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาไปบูรณาการกับรูปแบบการเรียนการสอนอื่น เพื่อให้ได้ประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น

6.2.2 เนื่องจากในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรศึกษาปัจจัยของการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาที่ส่งผลต่อทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

7. เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2551). จิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย “Contemplative Education in Thailand”
จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2551). จิตตปัญญาพหุศึกษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น
[รายงานวิจัย]. ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2554). ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราณี อ่อนศรี. (2557). จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาลทหารบก*,
15(1), 7-11. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/18422/16199>
- พัชรินทร์ รุจิรานุกุล, จันทรชลิ มาพุท และสุวิชัย โกศัยะวัฒน์. (2561). การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา
เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิจัย
รำไพพรรณี*, 12(1), 164-177. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RRBR/article/view/143227/106003>
- ศรัญญา จุฬาริ และจันทรทิรา เจียรณย์. (2561). ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบของนักศึกษามหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(1), 2220-2232. <http://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/121546/93430>
- สมสิทธิ์ อัสตรนีย์, ไพบุลย์ โสภณสุภาพ และกัญจน์ ทัดติยกุล. (2563). กระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
แนวจิตตปัญญาศึกษา เพื่อบ่มเพาะผู้ประกอบการทางนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำบางปะกง.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 265-294.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/238946/165499>
- สุนา โสติฬลอนันต์. (2560). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบโดยใช้การเรียนรู้แบบระดมสมองในการ
จัดทำผังมโนทัศน์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 8(1), 170-177.
- อังคณา อ่อนธานี. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่เสริมสร้างความสามารถในการ
ฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) สำหรับนักศึกษาครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(3), 326-341.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5th ed.). Sage.
- Kassiani, N. (2022). *What is Purposive Sampling? Definition & Examples*. Scribbr.
- Liu, L., Fathi, J., Allahveysi, S. & Kamran, K. (2023). A Model of Teachers' Growth Mindset, TEACHING
Enjoyment, Work Engagement, and Teacher Grit Among EFL Teachers. *Front Psychol.*
14:1137357. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1137357
- Škobalj, Eva. (2018). Mindfulness and Critical Thinking: Why Should Mindfulness Be the Foundation of the
Educational Process?. *Universal Journal of Educational Research*. 6. 1365-1372.
doi: 10.13189/ujer.2018.060628.
- Sookawong, C. (2023). Growth Mindset: The Growth Mindset is Heart of New Generation of Student
Teachers. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 12(1),
571-583. (in Thai)